

Rapport 2010:22

Arkeologisk utredning etapp 1 och 2

Håkantorps 1:11

Håkantorps 1:11
Tjärstad socken
Kinda kommun
Östergötlands län

Emma Karlsson

Håkantorp 1:11

Innehåll

Sammanfattning	2
Områdesbeskrivning och fornlämningsmiljö.	4
Syfte och metod	4
Resultat	5
Referenser	6
Tekniska uppgifter.	7

Ö S T E R G Ö T L A N D S   L Ä N S M U S E U M
A V D E L N I N G E N   F Ö R   A R K E O L O G I

Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

Sammanfattning

Med anledning av planerad husbyggnation vid Håkantorps 1:11, strax söder om Rimforsa, genomförde Östergötlands länsmuseum under september 2009 en arkeologisk utredning av det aktuella området. Totalt omfattade området ca 3 500 m² hagmark.

Inom utvalda delar av området grävdes ett antal sökschakt. Inget av arkeologiskt intresse framkom.

Emma Karlsson
Antikvarie

Figur 2. Utdrag ur digitala Fastighetskartan med undersökningsområdet markerat. Skala 1:10 000.

Inledning

Östergötlands länsmuseum utförde i september 2009 en arkeologisk utredning etapp 1 och 2 inom fastigheten Håkantorp 1:11 i Tjärstad socken, Kinda kommun. Utredningen utfördes med anledning av att markägaren planerade att stycka av två tomter för uppförande av villor. Tomterna skulle placeras inom en holme omgiven av åkermark. Åkerholmen var ca 3 500 m² stor och bestod av hagmark, bevuxen med buskar och träd. Vidare fanns berg i dagen och en mängd stenblock inom området.

Uppdragsgivare var Kristian Hedell och Johan Samuelsson, Håkantorp 1, Rimforsa. Länsstyrelsen Östergötland svarade för de arkeologiska kostnaderna. Ansvarig för utredningen samt sammanställning av föreliggande rapport har varit undertecknad.

Områdesbeskrivning och fornlämningsmiljö

Den omgivande bygden präglas av sjön Åsunden som utgör en av flera sammanhängande sjöar och sprickdalsbildningar. Terrängen är tämligen kuperad och främst utmed sjön återfinns stråk av uppodlad mark som övergår i relativt stora skogsområden.

De kända fornlämningarna återfinns i sjöns närhet. Utifrån lösfynd av stenyxor tycks bosättning och uppodling av området ha inletts under den yngre delen av stenåldern. Inom Håkantorps och det angränsande Krågedals marker har det största antalet lösfynd påträffats. En holkyxa i brons och en rombyxa funna vid Linnäs respektive Rimforsa indikerar viss kontinuitet under bronsåldern (Hellman 1973:92 ff).

Ortnamnssammansättningen och ett relativt stort antal kvadratiska och runda stensättningar pekar mot en bebyggelseexpansion under den äldre järnåldern. Den yngre järnåldern finns representerad av ett antal gravfält, t ex RAÄ 60 och 98. Sannolikt har även bygdens talrika fornborgar tillkommit under denna period. Från den närliggande sjön Striern har en borrhärd av bottensediment pollenanalyserats. Analysen pekar på att den första större uppodlingsfasen i området ägde rum under vikingatiden (Öster 1973:55 f). Även en del av bebyggelsenamnen med ändelsen -torp kan ha etablerats under slutet av yngre järnåldern, men kan även ha tillkommit betydligt senare.

Fram till 1992 var endast en boplats arkeologiskt känd inom socknen (RAÄ 95, Tjärstad socken). Sedan dess har boplatsindikationer framkommit vid arkeologiska undersökningar på åtminstone ytterligare två platser, vid Tåvelstad (Petersson 1994) och Väterliden i Rimforsa (Räf 2004).

I närområdet finns flera fornlämningar. Cirka 200 meter norr om utredningsområdet finns en grav- och boplatsoområde, RAÄ 286 (Tjärstad socken). Fornlämningen ligger i en relativt brant östslutning som sträcker sig ner mot sjön Åsunden. Före 1800-talets sjösänkning bör enligt äldre kartmaterial platsen ha varit strandbunden. Stora delar av fornlämningen är dock undersökt och borttaget. Vid en arkeologisk förundersökning 1996 framkom bl a brandlager, flatmarksgravar, brända ben och bränd lera (Björkhager 2005). En särskild undersökning utfördes 2007 av samma plats varvid en brandgrav och boplatslämningar undersöktes och dokumenterades. Lämningarna har daterats till äldre och yngre järnålder (Nyberg 2008).

Vid Rimforsa kursgård, cirka 60 meter NNO om utredningsområdet, ligger RAÄ 4 (Tjärstad socken) som utgörs av en höglignande bildning. I norr återfinns RAÄ 98 (Tjärstad socken), ett gravfält med 12 synliga runda stensättningar. Gravfältet har utifrån de synliga gravtyperna bedömts ha använts under den yngre järnåldern (Petersson 1994).

På SHM (15408) förvaras ett eneggat vendeltida svärd som ska ha påträffats i samband med sjösänkningen inom Håkantorps marker. Fyndplatsen anges som ”vid Järnmalmsviken” (Hellman 1973:132). Någon sådan vik har inte återfunnits i kartmaterialet, ej heller i SOFI:s register. I en lantmäteriakt angående landvinningsområden efter sjösänkningen återfinns emellertid ”Jernnäsvisken” (05-TJR-116). Denna är belägen drygt en kilometer söder om utredningsområdet.

Vidare har en stenxyxa påträffats cirka 500 meter söder om utredningsområdet (RAÄ 282, Tjärstad socken).

Syfte och metod

Syftet med den arkeologiska utredningen var primärt att fastställa huruvida fast fornlämning kunde komma att beröras av den planerade exploateringen. Lämningar som påträffades skulle dokumenteras avseende karaktär och utbredning och om möjligt avgränsa dem.

Utredningen resultat ska ligga till grund för länsstyrelsens fortsatta bedömning i ärendet samt utgöra underlag för exploatören.

Den arkeologiska utredningen genomfördes inledningsvis som en litteratur-, kartmaterial- och arkivgenomgång följt av en besiktning i fält. Därefter togs sökschakt upp med maskin inom utvalda delar av området i syfte att konstatera eventuell förekomst av under mark dold fornlämning.

Resultat

Strax sydväst om utredningsområdet ligger en av Håkanstorps gårdar som inte är utflyttad vid genomförda skiftesreformer. Storskifte för Håkantorp fastställdes 1783 och laga skifte genomfördes 1867. Äldsta skriftliga belägget för Håkantorp är från år 1345 (DS 3996). Bebyggelseenheten omnämns även i källor från 1397 och 1557. Utifrån dessa skriftliga källorna framgår det inte entydigt om Håkantorp under medeltiden utgjorde en by eller en ensamgård. Det historiska kamerala materialet sträcker sig tillbaka till slutet av 1600-talet (05-TJR-12). Då fanns i Håkantorp minst två gårdsenheter om 2 ½ hemman. I det

historiska kartmaterialet utgör utredningsområdet inägomark till Håkantorp. På 1780 års storskifteskarta är ett relativt stort antal "rundlar" utmärkt på platsen för utredningsområdet (D115-18:1). Dessa "rundlar" representerar förmodligen odlingsrösen, men kan även ha utgjort gravanläggningar.

Totalt öppnades sex sökschakt med en sammanlagd längd om ca 60 meter. Schaktbredden var ca 1,20 och djupet 0,2-0,4 meter djupt. Inget av arkeologiskt intresse framkom. Östergötlands länsmuseum bedömer att inga vidare arkeologiska åtgärder behövs. Beslut fattas av Länsstyrelsen Östergötland.

Fig 3-5. Utsnitt av arealavmätningsskarta från 1696 (05-TJR-12), storskifteskarta från 1780 (D115-18:1) och häradsekonomska kartan från 1868-77 (J112-45-24) där utredningsområdet markerats.

Referenser

Björkhager V. 2005. *Håkantorps 1:5 Storgården*. Arkeologisk utredning etapp 1 och 2. Tjärstad socken, Kinda kommun, Östergötland. Östergötlands Länsmuseum. för kulturmiljöavdelningen. Rapport 2005:45

Hellman, G. A. 1973. Forntida bosättning. I: *Norra Kinda-boken*. Utg. av Norra Kinda kommun. Linköping.

Nyberg P. 2008. *Förhistoriska lämningar inom Håkan torp 1:21, RAÄ 286*. Tjärstad socken, Kinda kommun, Östergötland. Östergötlands Länsmuseum. Avdelningen för arkeologi. Rapport 2008:39

Petersson, M. 1994. *Boplatslämningar, äldre järnålder. Tävelstad 1:39, RAÄ 285, Tjärstads socken, Kinda kommun, Östergötland*. Arkeologisk förundersökning. RAÄ UV Linköping.

Räf, E. 2004. *Boplats i Västerliden, Rimforsa 5:14, Tjärstad socken, Kinda kommun, Östergötlands län*. Arkeologisk förundersökning. ÖLM Rapport 2004:67. Linköping.

Öster, J. 1973. Naturen i Norra Kinda. I: *Norra Kinda-boken*. Utg. av Norra Kinda kommun. Linköping.

Arkiv

Fornminnesregistret
Lantmäteriet, Gävle
Svenskt diplomatarium, Riksarkivet, Stockholm (SD)
SOFI, ortnamnsregistret
Östergötlands länsmuseums topografiska arkiv, Linköping (ÖLM arkiv)

Lantmäteriets digitala arkiv

Lantmäterimyndigheternas arkiv
05-TJR-12. Håkantorps. Arealavmätning år 1696.
05-TJR-113. Håkantorps. Laga skifte 1867.
05-TJR-116. Fördelning av sjösänkingskostnad 1864.

Lantmäteristyrelsens arkiv
D115-18:1. Håkantorps. Storskite 1780-81.

Rikets allmänna kartverks arkiv
J112-45-24. Häradsekonomiska kartan. 1868-77.
Bladnamn Hägerstad

Tekniska uppgifter

Fastighet	Håkantorp 1:11
Socken	Tjärstad
Kommun	Kinda
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnr	-
Ekonomiska kartans blad	075 88 (7F 8i Tjärstad)
Koordinater	X 6444280 Y 1492950
Koordinatsystem	RT 90 2,5 gon V
Typ av undersökning	Arkeologisk utredning etapp 1 och 2
Uppdragsgivare	Länsstyrelsen Östergötland
Kostnadsansvarig	Länsstyrelsen Östergötland
Projektledare	Emma Karlsson
Lst dnr	431-5654-09
Lst handläggare	Carin Claréus
ÖLM dnr	413/09
ÖLM projektnr	531018
Fältarbetstid	2009-09-14
Totalt undersöktes	3 500 m ²
Fynd	-
Foto filmnr	-
Analyser	-
Grafik	Emma Karlsson
Renritning	-
Grafisk form	Johan Levin
Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.	
Ur allmänt kartmaterial	© Lantmäteriverket MS2008/06551
ISSN 1403-9273	Rapport 2010:22 © Östergötlands länsmuseum

Med anledning av planerad husbyggnation vid Håkantorps 1:11, strax söder om Rimforsa, genomförde Östergötlands länsmuseum under september 2009 en arkeologisk utredning av det aktuella området. Totalt omfattade området ca 3 500 m² hagmark.

Inom utvalda delar av området grävdes ett antal sökschakt. Inget av arkeologiskt intresse framkom.